

BİR ELYAZMALARI BÜLTENİ VE BU MÜNÂSEBETLE BİZDE
DE BÖYLE BİR BÜLTENİN YAYINLANMASININ
LÜZUMU HAKKINDA

SEMAVİ EYİCE

Belçika'da Bruxelles'de 1946 yılında çıkmaya başlayan *Scriptorium* dergisinin çalışma programının başında gelen işlerden birisi de elyazmaları ile ilgili yayınların derlenmesi idi. *Scriptorium* her ilmî dergi gibi, iki kısımdan, biri çeşitli araştırmalara diğeri ise, dağınık yayınların tahlil ve tenkidini içine alan iki ayrı bölümden meydana gelmişti. Fakat, elyazmaları hakkındaki yazılara dair notların derginin bu ikinci kısmında dağınık bir şekilde kaldıkları ve bunların burada böylece geniş bir istifadeye konamadıkları, kısacası dergi koleksiyonlarında gömülüp kaldıkları, başlıca mahzur olarak kendisini göstermişti. Bunun üzerinedir ki, redaksiyon komitesi yeni bir tertibin lüzumuna işaretle, meselâ *Revue des etudes grecques*'in eki halinde çıkan *Bulletins archéologique, épigraphique ve papyrologique*'in benzeri olarak bir bülten yayınlamanın daha faydalı olacağı neticesine varmıştı. *Scriptorium* un başlıbaşına bir bölümünü teşkil eden bu devamlı bibliyografya (*bibliographie courante*) burada bahsetmek istediğimiz *Bulletin codicologique*'i teşkil etmiştir¹.

Bulletin codicologique'in gâyesi, bir etüde konu olan elyazmaları ile meşgul olmaktır. Böylece, her tarafda elyazmaları hakkında yazılmış yayınlar tesbit olunarak tahlil ve tenkit edilmek suretiyle bu bültende yer almaktadır. Bültenin'in redaksiyonu, Belçika Krallık kütüphanesi elyazmaları bölümünün (*Cabinet des Manuscrits de la Bibliothèque royale de Belgique*) işbirliği ile Belçika Kitap tarihi ve arkeolojisi merkezi (*Centre belge d'Archéologie et d'Histoire du Livre*) tarafından yürütülmesi kararlaştırılmıştır. 30 mart 1957 de kurulan bu Merkez, 1959'dan itibaren *Bulletin codicologique*'i yılda iki fasikül halinde yayınlamaya başlamıştır. Hâlen elimize, 1959 (2 fasikül), 1960 (2 fasi-

¹ *Bulletin codicologique, Bibliographie courante des études relatives aux manuscrits, publiée avec le concours du Centre belge d'Archéologie et d' Histoire du livre, Bruxelles 1959'dan itibaren.*

kül) 1961 (2 fasikül), 1962 (1. fasikül) toplu olarak yedi fasikül geçmiş bulunmaktadır. İlk fasikül'ün *Scriptorium*' un 131-176. sahifelerini işgal ettiğine göre, 45 sahifelik bir broşür teşkil etmesine karşılık, elimizdeki son fasikül olan 1962 yılının 1. bülteni, aynı derginin 105-229. sahifelerini kaplamaktadır ki, böylece 124 sahifelik kalınca bir cild teşkil etmektedir. Bu da, *Bulletin codicologique*'in ne kadar ciddi bir gelişme yolunda olduğunu gösterir. Başlangıçta, on ilim adamından ibaret bir komite tarafından tertiplenmeğe başlıyan bültenin 1962 yılı, 1. fasikülünde, notları yazanların sayısının 45 i bulması, bu çalışmanın, çerçevesinin üç yıl içindeki inkişafının açık bir delilidir. Bu notları hazırlıyarak bültene yardım edenler; Dublin, Milano, Budapeşte, Bruxelles, Gand, Indiana, Louvain, Roma, Basel, St. André-les Bruges, Varşova, Atina, Clervaux (Lüksemburg), Maredsous, Stockholm, Ligugé, Le Saulchoir, Léopoldville (Kongo), Paris, Prag, Liège, Nottingham, Viyana, Pisa, Oxford, Üniversite, Kütüphane veya bâzı Benediktin manastırlarına mensup ilim adamlarıdır. Bunlar tarafından hazırlanan tahlil ve tenkit notlarının sayısı, 1959 da 712, 1960 da 1014, 1961 de 1000, ve 1962 yılının yalnız ilk fasikülünde 700 dür.

Elyazmalarına dair etüdlerin bibliyografyası (*Bibliographie courante des études relatives aux manuscrits*) mahiyetinde olan Bülten'in fasiküllerini dolduran irili, ufaklı tahlil-tedkit notları, elyazmalarına dâir her türlü araştırmayı içine almaktadır. İlk fasikülü göz önünde tutacak olursak, bunun içinde nr. 3 de olduğu üzere; Krakow'daki *Bibliotheka Jagiellonska*'nın elyazma ve incunable kataloğu gibi böyle bir bültende yer alması tabii olan bir yayının yanında, nr. 7 de Tournai de, 1958 de tertiplenen Dinî sanat sergisinin kataloğu da bulunmaktadır. Zira bu sergide bir kaç elyazma ve müzik yazması da teşhir edilmiştir. Derhal şuna da işaret edelim ki, bu tahlil notlarında, adı geçen yayının sadece kuru bir özeti verilmekle iktifa edilmemekte, lüzum görüldükçe, yazmaların münasebetleri üzerinde de durulmakta, hatta yazmaların yardımı ile hazırlanmış araştırmalara dahi yer verilmektedir. Nitekim nr. 29'da aziz Denis'in ölümü ve mezarı hakkındaki bir etüd görülmekte ve bunun Berlin, Londra, Egerton ile Paris'deki elyazmaları ile, bunların numaraları belirtmek suretiyle bağlantısına işaret edilmektedir. Fakat hiç şüphesiz, bu bültenin eski elyazmaları ile uğraşanların yanısıra, büyük faydalar sağlayacağı bir araştırmacı zümresi de sanat tarihçileridir. Eski yazmaların her türlü sanat tarihi bakımından hususiyetleri hakkında yayınlanmış araştırmalar da bültende yer almaktadır. Gene ilk fasikülde meselâ, nr. 34 de Ortaçağ'da kadınlar tarafından tertiplenen elyazmaları hakkında bir makale ile karşıla-

şılmakta ve bunda, elyazmalarının kadın emeği ile meydana gelen yazı, resim veya cilt işlerinin araştırıldığı anlaşılmaktadır. Nihayet gene bu bültende, meselâ nr. 84 de karşılaştığımız gibi tamamen paleografik mahiyette, yani harf şekilleri hakkındaki bir etüdün yanında, yalnız minyatürler (nr. 126, 428) veya yalnız ciltler (nr. 144, 310), ve hatta sadece eski kağıtlardaki sudamgaları (nr. 224, 264) ve kağıt imali (no. 280) hakkında çeşitli yazılar yer alabilmektedir. Bilhassa Avrupa yazmalarını ön plânda ele alan bu bülten, Bizans yazmalarına da geniş ölçüde yer vermekte, hatta Gürcü (nr. 111, 112), Ermeni (nr. 419) yazmaları dahi ihmal edilmemektedir. Fakat bütün bunların arasında hiçbir Türk yazmasına dair bir yayının adına rastlanmadığını derhal söyleyebiliriz. Genel olarak islâmî yazmalar ise pek nâdir olarak bültenin sayfeleri arasında karşımıza çıkmaktadır. Diğer taraftan Türk veya İslâm medeniyeti ile herhangi bir surette münâsebeti olan bâzı Batı veya Bizans yazmalarına dair kayıtlar ile karşılaşılmaktadır ki, bu da bültenin ne surette faydalı olabileceğini gösteren bir husustur. Bir fikir edinilmesi için, bültenin elimize geçen yedi fasikülünde gözümüze çarpan bizimle veya islâm âlemi ile alâkalı başlıca noktaları burada belirtmeği ve bunların tam referanslarını vermeği faydalı görüyoruz:

1959

Nr. 38, Mevlâna Celâleddin Rûmî ve Sultan Veled'in arap harfleri ile yazdıkları grekçe mısralar².

Nr. 144, 1957 de Baltimore'de tertiplenen kitap ciltleri sergisi katalogunda, Marok ve Tunus'dan bu sergi için ariyet verilen islâmî yazmaların ciltleri³.

Nr. 180, Vatikan'da (Barber, gr. 449) 1153 tarihli *İncil*'in dış sayfelerinde (*feuillet de garde*), XV. yüzyılda yaşadığı bilinen Bizans hizmetindeki Türk asıllı Melikes âilesi hakkında bilgiler⁴.

² P. Burguière-R. Mantran, *Quelques vers grecs du XIIIe siècle en caractères arabes* (Byzantion, XXII, 1952), s. 63-30. Son yıllarda bu konu türkçe bir araştırmada da bir defa daha ele alınmıştır, krş. M. Mansuroğlu, *Sultan Veled'in türkçe manzumeleri*, İstanbul 1958, 2 ve 8.

³ *The history of Bookbinding. 525-1950 A. D. An exhibition held at the Baltimore Museum of Art*, (Organized by the Walters Art Gallery, November 12, 1957 to January 12, 1958), Baltimore 1957.

⁴ V. Laurent. *Une famille turque au service de Byzance: les Melikès*, (*Byzantinische Zeitschrift*), 49 (1956), s. 349-368. Türk adı Melik'in Melikes olarak Bizans hizmetindeki bir takım kimselerde rastlandığı tesbit olunmuştur. kaynaklarda 1326'ya doğru bir Ioannes Melikes'e 1440'a doğru ise bir Manouel Melikes'e rastlanmaktadır, bu hususta ayrıca bk. G. Moravcsik, *Byzantinoturcica II*, Berlin, 1958, s. 188.

- Nr. 204, Tunus sultanı nezdine 1389 da elçi olarak giden Girit'li Dellaporta ile ilgili, Venedik Arşivinde dört vesika⁵.
- Nr. 218, İstanbul'da 1923'te kapatılan Rum Edebî Cemiyetin (*Hellenikos Philologikos Syllogos*) kütüphanesinde evvelce mevcudiyeti bilinen 130 kadar grekçe yazmanın Ankara'da Türk Tarih Kurumu kütüphanesinde bulunduğuna dâir bir yazı⁶.
- Nr. 229, Abū Ma'shar'in astronomi hakkındaki risalesinin grekçe bir versiyonu hakkında⁷.
- Nr. 260, İstanbul'da Patrikhane'deki yazmalara dair⁸.
- Nr. 263, İçinde Türkiyedeki grekçe yazmalara dair de bilgiler olan repertuar⁹.
- Nr. 266. Bodleian'daki İran minyatürlerinin kataloğu. Bu kitapda XIV. yüzyıldan itibaren 1300 kadar eser tarif edilmektedir. Ayrıca karşılaştırma yapılabilmesi için başka yerlerdeki minyatürlere de temas edilmekte ve Oxford'un muhtelif College Library'lerindeki İran minyatürleri de bu kataloğun çerçevesi içine alınmaktadır¹⁰.
- Nr. 307. XII-XIX. yüzyıllara ait olup, son yıllarda Paris-Bibliothèque Nationale'a giren 14 arap elyazması (Ar. 6754-Ar. 6845)¹¹.

⁵ M. I. Manousakas, 'Ο ποιητής Λεονάρδος Ντελλαπόρτας ως πρεσβευτής τῆς βενετίας εἰς Τυνησίαν κατ' ἀνέκδοτα βενετικά ἔγγραφα (1389), (*Ἐπετηρίς τῆς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν*) XXVII (1957) 349-369.

⁶ P. Moraux, *Les manuscrits grecs du Syllogos de Constantinople, (Byzantion XXIV, 1954), s. 607-609.* Bu elyazmalarının tam bir kataloğu gene Moraux tarafından hazırlanmaktadır.

⁷ C. Neugebauer, *Variants to the Greek translation of Abu Ma'shar's version of the Paranatellonta of Varāhamihira and Teukros, (Bul. de la Classe des Letters et des Sciences morales de l'Ac. de Belgique) 5. seri, 43 (1957) s. 133-140;*

⁸ M. Richard, *Rapport sur une mission d'études en Grèce et en Turquie: 30 août-15 novembre 1955, (Bul. d'information de l'Institut de Recherche et d'Histoire des Textes) IV (1955), 49-72.*

⁹ M. Richard, *Répertoire des bibliothèques et des catalogues de de manuscrits grecs, 2. baskı, Paris 1958.* Bu çok faydalı elyazmalar katalogları rehberi hakkında etraflı bir tahlil ve tenkit yazısını evvelce yayınlamıştık, krş. (*Bulleten*), XXIII (1959) 637-645.

¹⁰ B. W. Robinson, *A descriptive catalogue of the Persian paintings in the Bodleian Library, Oxford 1958.*

¹¹ G. Va'da, *Manuscrits arabes recemets entrés à la Bibliothèque Nationale de Paris (Bulletin d'Information de L'Inst. de Recherche et d'Histoire des Textes) IV (1955), 73-75.*

- Nr. 340, İbn Sīnā'nın *De animalibus*'u hakkında ¹².
 Nr. 436, Saragosa camiinin 1331 tarihli bir vesikası. Ayrıca mu-
 sevilerin vergi borçlarının da listesi ¹³.
 Nr. 680, Paris'te Bibliothèque Nationale'de bulunan tarihli arap
 elyazmaları hakkında ¹⁴.

1960

- Nr. 131, Türk-Bizans münasebetleri hakkında birçok bilgiler veren
 Bizanslı tarihçi Doukas'ın tarihinin (1342-1462) B. Grecu tara-
 rından Bükreş'te yayınlanan yeni baskısı ¹⁵.
 Nr. 132, İstanbul'da Fatih camii yerinde bulunan Oniki Havvari
 kilisesinde Bizans imparatorlarının mezarlarının, iki eski yaz-
 mada (Paris, gr. 1783, [1440 tarihli] ve gr. 1788) rastlanan
 resimleri hak ¹⁶.
 Nr. 406, Birçok Arap eserini tercüme ettiği iddia olunan Sevilla'-
 li Juan'ın kim olduğu hakkında ¹⁷.
 Nr. 575, Atina'da Devlet arşivi kütüphanesine 1958'de giren eser-
 ler hakkında. Bunlardan bir yazma Muhammed hakkında me-
 tinler ihtiva etmektedir ¹⁸.
 Nr. 679, VIII.-XV. yüzyıla kadar tertiplenmiş olan 109 adet Arap
 veya İran astronomi cedvelleri. Bu yazmalar, Berlin, Buhar,
 Kahire, Madrid (Eskurial), Floransa, Gotha, İstanbul (Ayasof-
 ya, Carullah Ef., Hamidiye), Leiden, London, Meşhed, Münih,
 Oxford, Paris, Tahran, Utrecht, Vatikan kütüphanelerinde
 bulunmaktadır ¹⁹.

¹² Marie-Thérèse d'Alverny, *L'explicit du «De animalibus» d'Avicenne, traduit par Michel Scot. (Bibliothèque de l'Ecole des Chartes)* 115, (1957) 32-42.

¹³ G. Tilander, *Documenta desconocido de la aljama de Zaragoza del ano 1331*, Stockholm. 1958.

¹⁴ G. Vajda *Les manuscrits arabes datés de la Bibliothèque Nationale de Paris*, (*Bul. d'information de l'Inst. de Recherche et d'histoire des textes*) VII. (1958) 47-69.

¹⁵ *Ducæ Historia Turecobyzantina (1341-1462)*, Bucureşti 1958. Bu baskı ikisi Paris'de, biri Vatikan'da bulunan üç yazmanın bir edisyon kritiğidir. Son yıllarda bu kaynak ilmi icaplara tamamen uygun olmamakla beraber dilimize çevilerek basılmıştır. Doukas, *Bizans tarihi*, çev. Vladimir Mirmiroğlu, İstanbul 1956. Bu tercümede Bonn baskısındaki metin esas tutulmuştur.

¹⁶ G. Downey, *The tombs of the Byzantine Emperors at the church of the Holy Apostles in Constantinople*, (*The Journal of Hel. Studies*), 79 (1959), 27-51.

¹⁷ I. Thorndike, *John of Sevilla (Speculum)* 34 (1959), 20-38.

¹⁸ «*Επετηρίς της Έτ. Βυζ. Σπουδών*», XXVIII (1958) 601 ve 604.

¹⁹ E. S. Kennedy, *A Survey of Islamic astronomical tables*, (*Transactions of the American Philosophical Society*), 46 (1956), 123-177.

- Nr. 710. Sevilla'lı Juan tarafından çevrilen Arap astronomi müellifi Vasit'lı Albumaser denilen Abu Ma'şar Ca'far b. Muhammad'ın *Modxal'i*, Amerika'da Colorado Univ. de bir tez konusu olmuştur²⁰.
- Nr. 726, Vatikan gr. 162 deki *Chronicon breve* (1341-1453)'un haşiyeli edisyonu²¹.
- Nr. 961, Abu Bakr Muhammad b. Zakariyâ' ar-Râzi (avrupalıları Razes olarak tanır)'ın yazılarının lâtinceye tercümelerini ihtiva eden ve Paris'te Bibliothèque Nationale'de bulunan elyazmaları hakkında²².
- Nr. 967, İstanbul'da Patrikhane yazmalarının katalogu²³.
- Nr. 996, İstanbul'da Fatih 3539 da Galen'in *Summaria Alexandrinorum*'unun, 5. ve 8-11. bölümlerinin 1175'te 'Otman b. 'Alî as-Sarmarqandî tarafından yazılan bir nüshası; Ayasofya'da ise, (3609)'de 1233'te yazılan 1-9. bölümleri vardır. Halbuki Fatih nüshasının fihristinde işâretli bulunan 10-11. bölümler kayıptır. Fatih 3539'un kayıp kısımları Princeton ar. 1075'te bulunmuştur²⁴.
- Nr. 997, Aristoteles'in *Metafizik*'inin A, a ve Λ kitaplarının arapça versiyonları²⁵.

1961

- Nr. 522, İbn Sinâ'nın *De anima*'sını çeviren musevi Avendauth ve Gundisalvus'un, Albumasar'ın *Medxal*'ini (1133) ile Alfraganus'un *Astronomi*'sini çeviren Sevilla'lı (veya İspanyalı, veya Luna'lı) Juan ile aynı değildir. Sevilla'lı Juan'ın başka yazıları üzerinde durulmaktadır²⁶.

²⁰ R. I. Lemay, *The Introductorium in astronomiam of Albumasar and the Reception of Aristotle's Natural Philosophy in the Twelfth Century*, Colorado Univ. diss. 1958, hakkında kısa bir haber, *Dissertation Abstracts*, 1958, 782.

²¹ R. I. Loenertz, *Chronicon breve de graecorum imperatoribus, ab anno 1341 ad annum 1453*, ('Επετηρίς τῆς Ἐτ. Βυζ. Σπουδῶν) XXVIII (1958), 204-215.

²² İstanbul'da Patrikhane'nin organı olarak yayınlanan (*Orthodoksia*) dergisinde çeviriler basılmaktadır.

²³ L. Thorndike, *Latin manuscripts of Works by Rasis at the Bibliothèque Nationale*, (*Bul. of the History of Medicine*) XXXII (1958), 54-37.

²⁴ R. Walzer, *Codex Princetoniensis arabicus 1075*, (*Bul. of the History of Medicine*) XXVIII (1954), 550-552.

²⁵ R. Walzer, *On the Arabic version of Books A, a, and Λ of Aristotle's Metaphysics*, (*Harvard Studies in Classical Philology*), 63 (1958), 217-231.

²⁶ H. Silvestre, *A propos d'une nouvelle mise au point de Thorndike sur les contributions arabes et juives à la civilisation occidentale au moyen âge*, (*Revue d'histoire ecclésiastique*) XXV (1930), 498-501.

- Nr. 599, Vatikan'da Barb. gr. 111 deki XVI-XVII. yüzyıllara âit *Osmanlı sultanları kroniği* adlı grekçe yazmanın, Fr. Sansovino'nun Venedik de 1573 de basılan *Annali Turcheschi* adlı kitabının bir parafrazından başka bir şey olmadığı ve başka bir yazmadan istinsah edildiği tesbit olunmuştur²⁷.
- Nr. 661, Pisa'daki bir yazmadaki Muhammed efsanesi, Mainz'li Embricon'daki *Vita Mahumeti* ve Gautier de Compiègne'nin *Otia de Machomete*'nin karşılaştırılması²⁸.
- Nr. 791, Moskova'da (Mus. hist, Syn. gr. 315) de Arethas tarafından Şam Emirine yazılmış bir mektubun XVI. yüzyılda istinsah edilmiş sureti bulunmaktadır. Bu mektup yayınlanmıştır²⁹.
- Nr. 797, XV. yüzyılda islâmiyet aleyhinde Batıda tertiplenen polemik yazıları arasında Nevers ve Chalon-sur-Saône piskoposu Jean Germain (1440 ? - 1461)'in de 1451 de kaleme aldığı bir yazı vardır. Paris, Bourg-en-Bresse, Moulins ve Leningrad'da yazmaları bulunan bu polemik yazısının kaynaklarının başında al-Kindî'nin *Apologia*'sının XII. yüzyılda yapılmış lâtince tercümesi bulunmaktadır³⁰.
- Nr. 882, IX. ve X. yüzyıllarında Abbâsî medeniyetinde, eski Yunan yazıları bir "hellenizm rönesansı"ndan bahsedilebilecek kadar revaç bulmuştur. Eski Yunan felsefe yazılarının, bu devirde arapça versiyonları meydana getirilmiştir. Böylece, birçok yunan felsefe yazısını, bizans yazmalarındaki versiyonlarına nazaran daha eski ve aslına sadık bir şekilde bu arap yazmalarında bulmak kabildir. Diğer taraftan aslı kaybolmuş birçok yazıyı hiç değilse arapça versiyonları sâyesinde tanımak mümkündür. Bu problemler ile ilgili olarak geniş bir araştırma yayınlanmıştır³¹.

²⁷ E. A. Zakhariadou, *Tò Chronikò τῶν Τούρκων Σουλτάνων*, Selânik 1960.

²⁸ G. Cambier, *L'épisode des taureaux dans «La Légende de Mahomet»*, şu kitapta: *Hommages à Leon Herrmann*, Bruxelles, 1960, 228-236.

²⁹ P. Karlin-Hayter, *Arethas Letter to the Emir at Damascus, (Byzantion) XXIX-XXX* (1959-60), 281-302.

³⁰ Y. Lacase, *Un représentant de la polémique antimusulmane au XVe siècle, Jean Germain, sa vie, son oeuvre, Ecoles nat. de Chartes-Positions des thèses*, 1958, s. 67-75.

³¹ R. Paret, *Notes bibliographiques sur quelques travaux récents consacrés aux premières traductions arabes d'oeuvres grecques I, Oeuvres philosophiques, (Byzantion) XXIX-XXX* (1959-1960), 387-446.

Nr. 902, Londra'da 1961 de Breslauer'in bir katalogunda (Cat. 93) bahsi geçen çeşitli yazmalar arasında bir tanesi dikkati çekmektedir. Dini mahiyette bir rumca yazma olan bu eser İstanbul veya Bursa'da 1590-1620 tarihleri arasında meydana getirilmişti. Londra'da Brit. Mus. (Add. 24370) daki Bursa menşeli yazmayı hatırlatan bu yazmada, çok ilgi çekici tezyinat ile karşılaşılmaktadır (68 adet başharf)³².

Nr. 954, Escorial (ar. 798)'daki bir mecmuada Aphrodisias'lı Alexandros'un bilinmeyen bir yazısının (*Peri pronoiias*) arapça versiyonu bulunmuştur³³.

1962 (yalnız 1. fasikül) :

Nr. 181, 1694 tarihli Mainz'lı Embricon'un Muhammed'in hayatı yazması, Augsburg, Bruxelles, Douais, Erlangen, Heiligenkreuz Laon, Londra, Paris, Reims, Saint Omer, Viyana'daki yazmaları karşılaştırılarak yayınlanmıştır³⁴.

Nr. 438, Yunanistan'da Türk hâkimiyeti ile ilgili B. Zotos metrûkâtından iki vesika. Bunlardan birincisi, Drouviani'nin Türk idarecisi ile bu kasabadaki Yunanlılar arasında 1456'da yapılan bir andlaşma metnidir. Bu vesika, Drouviani manastırındaki bir *codex*'de bulunmuştur, Diğer vesika ise, I. Bayezid'in oğlu Mustafa'nın bir emirnâmesi. Bu ikinci vesikanın hangi elyazmadan çıkarıldığı meçhuldür³⁵.

Nr. 485, Bruxelles (Bibl. Roy. 15701)'de yazma bir rûznâme vardır. Bu, XV. yüzyıllarda yıllarca Mısır ve Doğu'da yaşayan venedikli tüccar E. Piloti tarafından 1420'ye doğru yazılmış ve 1441'de tercüme edilmiştir. Yegâne yazma işte bu tercümedir. Lâtince olduğu zannedilen orijinali şimdiki halde kayıptır. Bülten'deki uzun tahlil yazısında, orijinalin italyanca olması daha muhtemel görülmektedir. Piloti rûznâmesinde, İslâm memleketlerine bilhassa başta önce İskenderiye'ye karşı bir Haçlı

³² *Recent acquisitions and Bibliography*, London 1961, Catalogue 93.

³³ P. Thillet, *Un traité inconnu d'Alexandre d'Aphrodise sur la Providence dans une version arabe inédite*, şu eserde: *L'Homme et son destin*. . . Louvain-Bruxelles, 1958, s. 313-324.

³⁴ *Embricon de Mayence, La vie de Mahomet*, nşr. Guy Cambier, Bruxelles - Berchem, 1962.

³⁵ E. Mpongias, *Δύο ιστορικά ένδυμήματα του ΙΕ' αιώνος εκ βορείου 'Ηπείρου*, (Δελτίον τής 'Ιστορικής και 'Εθνολ. 'Ετ. τής 'Ελλάδος) XIII (1959), 427-430.

seferi yapılması lüzumuna işâret ile, bunun taarruz plânını vermekte ve Mısır hakkında bâzı bilgiler sıralamaktadır³⁶.

Nr. 641, Anselme Adornes'in 1470'de, Vincent de Stochove'un 1630-1632'de Mısır ve Filistine yaptıkları seyahatlere dâir³⁷.

Nr. 698, Fetih'ten önce son Bizans İmparatoru Konstantion ile II. Mehmed tarafından verilen son nutuklar ve yunanca bir Osmanlı sultanları tarihi yazmasında (Barber. gr. III) naklen bu konuşmaların metni³⁸.

Buraya kadar etraflı bir şekilde tanıtmaya ve gerek türk tarihi ve medeniyeti, gerek islâm âlemi ile alakalı kayıtları derlemek suretiyle faydasını ortaya koymaya çalıştığımız bültenin ne kadar lüzumlu bir yayın organı olduğunun açıkça belirmiş olduğunu tahmin ederim. Ancak, bu bülten ilk elime geçtiğinde ve bir sanat tarihçisi olarak ondan istifade ettiğimde, benim gibi çeşitli sahalara mensup daha birçok araştıracının bu bültenden istifade edebileceğini düşünmekten kendimi alamadım. İnsanı bir dereceye kadar üzen, bu geniş çerçeveli Bülten'de İslâmî yazmalara çok seyrek olarak, Türk yazmalarına ise, hiç rastlanmaması idi. Evvelâ, bu bültene, bizden de bu sahanın mütehasısı olanların katılmalarının doğru olacağını düşünmüştüm. Fakat son yıllarda günden güne artan elyazmalar ile ilgili yayınlarımızın sayısını göz önüne getirince bunun güçlüğüne anladım. Bültendeki prensiplere sadık kalındığı takdirde, hemen hemen her Tarih, Edebiyat tarihi, Dil, hatta birçok hallerde Sanat Tarihi araştırmasının bu bibliyografik yer alması gerekiyordu. Halbuki şu dergi ve yayınlarda elyazmalar ile ilgili yüzlerce nota rastlamak mümkündür.

Millî Eğitim Bakanlığı yayınlarından, *İslâm Ansiklopedisi*, *Tarih vesikaları*, *İstanbul Kütüphaneleri elyazmaları katalogları*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi yayınlarından: *Şarkiyat Mecmuası*, *İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, *Türkiyat Mecmuası*, *Tarih Dergisi*, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Ankara Üniversitesi yayınlarından: *Dil-Tarih*

³⁶ P. Dopp, *Traité d'Emmanuel Piloti sur le passage en Terre Sainte (1420)*, Louvain-Paris, 1958.

³⁷ B. Van de Walle, *Voyages de quelques Brugeois en Egypte et en Palestine au XVe et au XVIIe siècle*, şu eserde: *Ad Harenas, Gedenkboek van de jubelviering Sint-Lodewijkcollege Brugge*, 1960, s. 257-286.

³⁸ G. Zoras, Αἱ τελευταῖαι πρὸ τῆς ἀλώσεως δημηγορίαι κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου καὶ Μωάμεθ τοῦ Πορθητοῦ, (Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Παν. Ἀθηνῶν), IX (1958-9), 510-538. Bu osmanlı sultanları kroniği hakkında kşr. yukarıda s. 67 da no. 599.

ve Coğrafya Fakültesi Dergisi, Tarih Enstitüsü Dergisi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, İslâm İlimleri Enstitüsü Dergisi, Türk ve İslâm Sanatı Enstitüsü yıllık araştırmaları; Türk Tarih Kurumu yayınlarından: *Belle-ten*, Türk Dil Kurumu yayınlarından: *Türk Dili Belleteni*, Vakıflar, genel Müdürlüğü yayınlarından: *Vakıflar Dergisi*, ve Güzel Sanatlar Akademisi yayınlarından: *Türk Sanatı Tarihi araştırma ve incelemeleri*. Ayrıca, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, *İstanbul Üniversitesi kütüphanesi yazmalar katalogları*'da bu arada zikr olunabilir.

Bu liste bize şunu göstermektedir ki, yurdumuzdaki elyazmalarına dâir yayınlar sistematik ve tenkidli bir şekilde bir organda toplanmalı ve böylece dağınık bir konu, yerli ve yabancı ilim âleminin istifadesine arz olunmalıdır. Belçika'da basılan bültene katılmanın büyük bir fayda sağlayabileceğini zannetmiyorum. Doğu yazmaları başlıbaşına bir konu teşkil ettiğine göre, onları ve bilhassa Türk yazmalarını ön plâna geçirerek ve Belçika bültenindeki prensipler ile çerçevesi örnek alınarak yerli bir bültenin terkibi, malzemesinin zenginliğinden ötürü, daha doğru olacaktır.

Kahire'de yalnız Arap elyazmaları göz önünde tutularak yayınlanan bibliyografya bizi tatmin etmeyecektir. Prof. H. Ritter tarafından *Der Islam ve Oriens* dergilerinde *Philologica* başlığı altında yayınlanan bültenler ise, tanıttığımız örneğe nazaran daha dar bir çerçeveye inhisar etmektedir. Kanâatimizce, Türk yazmaları başta olmak üzere, türk tarihi ve medeniyeti ile ilgili yabancı yazmaları da içine alan, ayrıca yurdumuzdaki kütüphanelerde bulunan başta islâm âlemine ait, Arap-Fars yazmalarını olmak üzere, Bizans, ve Neo-grek, Ermeni, Nesturî-süryânî yazmalarını da imkân nisbetinde ihmal etmiyen bir bülten'in tertiplenmesi elzemdir. Bu bülten, yerli yayınların taranması suretiyle tanzim edilmeli, ayrıca yabancı memleketlerdeki yayınlar da göz önünde tutulmalıdır. Tabiatıyla Belçika bülteni gibi, bu periodik bültende de yalnız elyazmaları muhteva bakımından değil, fakat cild, tezhib, minyatür, müellif, hatta kütüphane, kâğıt cinsi ve sahibi bakımından da inceleyen etüdler yer almalıdır.

Bu işi, en yakın ilgili organ olarak *Şarkiyat mecmuası*'nın yerine getirilebileceğini zannettiğimi de burada belirtmek isterim. Mecmuanın sonunda ayrılacak bir kısımda *Türk Bulletin codicologique*'i yer alabilir ve bu bültenin yürütülmesi çeşitli sahalara mensup yerli ve yabancı ilim adamlarının iştiraki ile temin edilebilir. Herhalde bu çok lüzumlu ve faydalı çalışmanın artık zamanı gelmiştir ve bu temennimizin yerine getirilmesini *Şarkiyat mecmuası* idârecilerinden beklemekteyiz.